

нових друзів, розкрити свій потенціал. І головне – отримати відчуття повноти і задоволення від життя в літньому віці.

Список використаних джерел

- Офіційний сайт Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради.
URL: <https://umanupszn.gov.ua/> (дата звернення: 31.01.2023)
- Про схвалення Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на період до 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/10-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 31.01.2023)

References

- Ofitsiynyi sait Upravlinnia pratsi ta sotsialnoho zakhystu naseleння Umanskoї miskoi rady. URL: <https://umanupszn.gov.ua/> (data zvernennia: 31.01.2023) [In Ukrainian]
- Pro skhvalennia Stratehii derzhavnoi polityky z pytan zdorovoho ta aktyvnoho dovolittia naseleння na period do 2022 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/10-2018-%D1%80#Text> (data zvernennia: 31.01.2023) [In Ukrainian]

Кравченко О.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

Кучер Г.

Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Oksana Kravchenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Social and Psychological Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, okskravchenko@ukr.net

Halyna Kucher, Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Department of Labour and Social Protection of the Population of Uman City Council, Ukraine, galinakucher7@gmail.com

Osianenko K., Makukh O.

Lviv Polytechnic National University

FEATURES OF FOSTER CARE FOR CHILDREN IN UKRAINE

Background: Child foster care is a much-needed service. It solves a number of urgent issues: preventing children from entering boarding schools, supporting biological parents, and preserving families. The development of family-based care in Ukraine has been slow since 2017. This issue is regulated at the legislative level, but there are certain gaps in the issues after the implementation of the decentralization reform, search, selection and training of candidates for foster care, supervision, responsibility for the child's health, labor and financial support of foster care.

Objective: Based on the study, to find out the peculiarities of the functioning of foster care in Ukraine at the present stage.

Methods: analysis, synthesis, comparison, generalization to study the content of theoretical sources and systematic understanding of the problem; analysis of documents to study the scientific, regulatory and practical aspects of the issue; analysis of data on the dynamics of the problem.

Results: The analysis of scientific literature and case study data confirmed our hypothesis about the slow dynamics of the development of family patronage services in Ukraine and the existence of a number of problems in this area.

Conclusion: The results of the study indicate the existence of a number of legislative problems, as well as problems related to the culture and mentality of society in the field of family patronage. We assume that the challenges of today will change the value perception of this problem in a positive way.

Key words: child patronage, foster care, biological family, family forms of upbringing, social policy, public organization.

Патронат над дитиною є важливим принципом соціальної політики держави у сфері охорони сім'ї та благополуччя дитини. Війна загострила цю проблему. Для нашої держави організація та впровадження патронату над дитиною є недосконалими, тому на науковому рівні дана проблема має вивчення, зокрема, з юридичної точки зору (Л. Токарчук, М. Логвінова, В. Кройтор), також увага в цьому питанні приділена дослідниками зі сфери соціальної роботи (Ж. Петрочко).

Перші практичні спроби реалізувати право дитини на гідне життя було здійснено МБО «Партнерство «Кожній дитині». Саме протягом 2009-2017 років у рамках соціальних проєктів стейкхолдери адаптували міжнародну практику створення та функціонування «фостерних тимчасових сімей» (на той момент створено 7 експериментальних патронатних сімей в Київській, Черкаській областях та м. Києві). Пройшовши довгий шлях юридичної та професійної адаптації послуга патронату над дитиною запрацювала у різних містах України. До прикладу, у місті Львові запроваджено послугу та укладено перший договір з кандидатами у патронатні вихователі лише у квітні 2019 року (Звіт «Про результати дослідження практики здійснення патронату над дитиною...», 2021).

26 січня 2016 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми». У межах закону запроваджено інноваційну на той момент для української держави послугу – патронат над дитиною (Про внесення змін до деяких законодавчих актів України..., 2016). Ціль надання послуги – забезпечення захисту прав та інтересів дитини, піклування про її здоров'я, психічний стан, допомога батьками чи опікунам у подоланні важких обставинах з метою підвищення виховного рівня батьківського потенціалу та повернення дитини у сім'ю. Тому головною умовою перебування дитини у такій сім'ї – це систематичний контакт дитини із рідними, спілкування вихователя та рідних батьків. Саме так має реалізовуватися право дитини на сім'ю згідно Конвенції прав ООН (Постанова Кабінету Міністрів України..., 2021).

Патронат над дитиною – це тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин». У сім'ї перебуватиме дитина, котра у певний момент часу опинилася у складних життєвих обставинах. Відповідно «патронатний вихователь – це особа, яка за участю членів сім'ї надає послуги з догляду, виховання та реабілітації дитини у своїй сім'ї» (Про внесення змін до деяких законодавчих актів України..., 2016).

Держава Україна покликана розвивати соціальну послугу патронату над дитиною та формувати дієві механізми розвитку й збереження сім'ї, «що включатимуть елементи захисту прав та інтересів дитини, запобігатимуть дитячому сирітству, безпритульності, зменшать ризики виховання дитини в чужих сім'ях» (Токарчук, 2021). Надзвичайно важливо, щоб діти не потрапляли в інституційні заклади виховання, а мали змогу бути оточені родинним затишком, розумінням. Вони повинні бачити правильні моделі сімейного життя, не бути травмованими на майбутнє. Служба у справах дітей при обласних адміністраціях організовує процес та допомагає створювати мультидисциплінарну команду, включаючи і патронатного вихователя. Лише так, за активного сприяння держави та наполегливої роботи, зокрема превентивної, соціальних служб, буде змога попередити важкі наслідки для суспільства: соціальне сиріцтво, бездомність, прояви адиктивної поведінки серед підлітків, збільшення

кількості соціальних девіацій. У 2019-му році було два випадки суїцидів дітей з прийомних сімей і ДБСТ, у 2020-му – 5, а в 2021-му – вже 12 (Дибайло et al., 2022).

Практичний аспект досліджуваної проблеми. Динаміка розвитку надання соціальної послуги опіки над дитиною в Україні є доволі повільною, не зважаючи на те, що кожного року більше 9 тисяч дітей набувають статусу дитини-сироти або дитини позбавленої батьківського піклування. Понад 10 тисяч дітей щорічно влаштовують до центрів соціально-психологічної реабілітації та притулків для дітей, також має місце практика перебування дітей за соціальними показниками в медичних закладах.

В Україні на кінець 2019-го було створено 123 патронатні сім'ї, у яких перебувало 510 дітей, у 2020 році – 135 сімей. Для порівняння – у Румунії в цей час було уже 700 сімей, з них 45% дітей повернулися в свою біологічну сім'ю. Міністерство соціальної політики серед іншого проводить активну інформаційно-просвітницьку кампанію, забезпечує фінансову сторону питання. Впродовж жовтня-листопада 2020 року реалізовано «Всеукраїнську інформаційно-просвітницьку кампанію в межах популяризації послуги патронату для дитини».

На жаль, патронат над дитиною як соціальна послуга розвивається повільно. На 1 лютого 2021 року в Україні було всього 180 сімей патронатних вихователів. Із них 112 – на території ОТГ. З 2017-го по 2021 рік через цю систему пройшла тисяча дітей. Найактивніші в цьому сенсі – Кіровоградська (136 дітей), Харківська (148) та Черкаська (114) області. Більше половини дітей повернулися в біологічні родини (Дибайло et al., 2022).

Станом на сьогодні Міністерство соціальної політики впроваджує проєкт «Візьміть дитину у родину». Щодо фінансів, то у державному бюджеті на 2020 рік на розвиток патронату передбачено 44,7 млн грн, що дозволяє забезпечити функціонування майже 300 сімей патронатних вихователів.

На початок війни в Україні було 67586 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, з них: 63002 виховувались у сімейних формах виховання, 4584 дітей перебували у закладах інституційного догляду і виховання. Станом на липень 2022 року в Україні налічувалося 264 патронатні сім'ї, з них 53 евакуйовані за кордон (Дибайло et al., 2022).

Якщо брати регіональний та місцевий рівень, за даними від 1 жовтня 2020 року у Львівській області створили 4 патронатні сім'ї: Яворів-2, Львові-1, Золочеві-1, в які влаштовували 6 дітей та відібрали ще 3 сім'ї кандидати. Через рік у Львові налічувалося вже 3 сім'ї, а послугу надали 9 дітям.

Отже, *результати дослідження* свідчать про те, що Міністерство соціальної політики є головним уповноваженим з організації та реалізації політики патронату над дитиною. Проте розвиток послуги на сьогодні є надто повільним. Цьому «сприяє» і те, що українське суспільство ментально ще не зовсім готове до такої послуги, та й фактори пандемії і війни загострили проблему..

В результаті реформи децентралізації багато повноважень перейшли до громад та соціальних служб на місцях. Проте соціальні працівники у громадах (а їх небагато) не можуть осягнути всіх функцій, пов'язаних, зокрема, з патронатом над дитиною.

Великий обсяг роботи взяв на себе громадський сектор та представники міжнародних організацій в Україні: МБО «Партнерство «Кожній дитині», БО «Благодійний фонд «СОС Дитячі Містечка Україна». Так МБО «Партнерство «Кожній дитині» на професійному рівні допомагає родинам, громадам і державі забезпечити захист прав та інтересів дітей. З 2003 року організація видає вісник «Права дітей». Їхні експерти є авторами праці «Методичні рекомендації щодо пошуку та відбору кандидатів у патронаті вихователі». Також це є щорічні дослідження та моніторингові звіти, які враховуються для розроблення соціальної політики держави.

«Благодійний фонд «СОС Дитячі Містечка Україна» також провадить активну діяльність та співпрацює з державними адміністраціями у всіх регіонах країни, реалізує соціальні проєкти з укріплення сімей, розвитку сімейних форм виховання, екстреного реагування.

Варто зазначити, що і з юридичної точки зору не всі питання є удосконаленими.

Список використаних джерел:

- Дибайло, В. Д., Кияниця, З. П., Тимошенко, Н. В., Лаушник, О. І., Петушкова, Л. А., Вовк, В. М., Терещенко, А. В. (2022). *Звіт «Діти і війна в Україні: про становище дітей із сімейних форм виховання та інституційних закладів (за результатами проєкту «Моніторинг потреб та підтримка дітей в умовах війни»)»*. Київ.
- Звіт «Про результати дослідження практики здійснення патронату над дитиною, підготовленого в межах проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe), який реалізується Alinea International Ltd за підтримки Уряду Канади. (2021) URL: https://www.msp.gov.ua/files/zvitu/Zvit_1709.pdf
- Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2021 р. № 893. *Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2021-%D0%BF#Text>
- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми : Закон України № 936-VIII від 26 січня 2016 р. [Електронний ресурс] // Сайт ВРУ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/936-19>
- Токарчук, Л. М. (2021). *Влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, як реалізація принципу державної охорони сім'ї*. Докторська кандидатська дисертація. Одеса. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14997/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%A2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%87%D1%83%D0%BA_%D0%9B.%D0%9C%203.pdf?sequence=7&isAllowed=y

References:

- Dybailo, V. D., Kyianytsia, Z. P., Tymoshenko, N. V., Laushnyk, O. I., Pietushkova, L. A., Vovk, V. M., Tereshchenko, A. V. (2022). *Zvit «Dity i viina v Ukraini: pro stanovyshe ditei iz simeinykh form vykhovannia ta instytutsiinykh zakladiv (za rezultatsamy proiektu «Monitorynh potreb ta pidtrymka ditei v umovakh viiny»)»*. Kyiv. [In Ukrainian]
- Zvit «Pro rezultaty doslidzhennia praktyky zdiisnennia patronatu nad dytynoiu, pidhotovlenoho v mezhakh proektu «Suprovid uriadovykh reform v Ukraini» (SURGe), yakyy realizuietsia Alinea International Ltd za pidtrymky Uriadu Kanady. (2021) URL: https://www.msp.gov.ua/files/zvitu/Zvit_1709.pdf [In Ukrainian]
- Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20 serpnia 2021 r. # 893. *Deiaki pytannia zakhystu prav dytyny ta nadannia posluhy patronatu nad dytynoiu*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2021-%D0%BF#Text> [In Ukrainian]
- Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo posylennia sotsialnoho zakhystu ditei ta pidtrymky simei z ditmy : Zakon Ukrainy # 936-VIII vid 26 sichnia 2016 r. [Elektronnyi resurs] // Sait VRU. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/936-19> [In Ukrainian]
- Tokarchuk, L. M. (2021). *Vlashtuvannia ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannia, yak realizatsiia pryntsyphu derzhavnoi okhorony simi*. Doktorska kandydatska dysertatsiia. Odesa. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14997/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%A2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%87%D1%83%D0%BA_%D0%9B.%D0%9C%203.pdf?sequence=7&isAllowed=y [In Ukrainian]

Осіяненко К., Макух О.*Національний університет «Львівська політехніка»***ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПАТРОНАТУ НАД ДИТИНОЮ УКРАЇНИ**

Karina Osianenko – Student, Department of Sociology and Social Work, Lviv Polytechnic National University, karina.osianenko.sr.2022@lpnu.ua

Oksana Makukh – PhD of Political Sciences, Associate Professor, Department of Sociology and Social Work, Lviv Polytechnic National University, oksana.y.makukh@lpnu.ua